

UDC 321.015

A. Tkach

Postgratuaat of kathedra of global communications, University «Ukraine»

e-mail: tio19@ukr.net

NEW REGIONAL RESPONSIBILITY IN A FOREIGN POLICY IN RELATION LAC-AMERICAN REGION OF ADMINISTRATIONS OF GEORGE W. BUSH AND BARACK OBAMA

Abstract

The article analyzes the priorities of the Obama's administration in the region and the Latin American states actions in rebuilding the existing system of relations at the global and regional levels. The current financial and economic crisis has shown the need for changes in the economic world order, financial system, which was formed in the end of the Second World War, where the International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB) play a key role. For many decades developing countries were rather an object of economic expansion than serious actors in the world economy.

In the article features of foreign policy of the USA of relatively Latin America are examined in the article; the conceptual providing of foreign policy is analysed the USA, the comparative analysis of foreign policy of administrations of presidents of relatively Latin America is carried out, the detailed analysis of influence of foreign-policy course of the USA is presented, the basic factors of forming of new foreign policy the USA of relatively Latin America are found out.

Purpose of the research: External U.S. Relations with Latin America and the Caribbean under the Barack Obama Administration.

The article of analysis is includes resolution of long duration aims and corporate strategic planning taking into account correlation of application in space and in time of necessary resources, as activity of the American state that is sent to determination and achievement of long-term aims in a region by means of corresponding facilities. Without belittling the importance of not denying the «national roots» the origin of these crises can not be ignored or underestimated the fact that the development of Latin America in previous decades influenced deep region in the processes of global integration with its «distortions» and instability, with increasingly the apparent inability of international institutions. The main mechanisms for implementation of the USA foreign policy strategy objectives are LAC, bilateral relations with main European countries and USA as well as crisis management. The work ascertains the limited effectiveness of multilateral instruments for the achievement of strategic objectives of the LAC foreign policy. LAC represents one of the power centers of the multipolar world in LAC strategy, but in this regard, has to possess proper political and military mechanism for regulation of international relations. LAC suggested a lot of proposals and projects in the field of crisis management under B.Obama presidency, but its initiatives did not receive proper support in the LAC.

Keywords: foreign policy of the USA, Latin America, «restart» of relations, international system, international safety, strategy of national safety, democracy.

УДК 321.015

Ткач А. О.

Здобувач кафедри суспільно-політичних наук, глобалістики та соціальних комунікацій,
Університет «Україна»

e-mail: tio19@ukr.net

НОВА РЕГІОНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДМІНІСТРАЦІЙ ДЖ. БУША ТА Б. ОБАМИ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ В ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Резюме

В статті розглядаються особливості зовнішньої політики США щодо країн Латинської Америки; проаналізовано концептуальне забезпечення зовнішньої політики США, здійснено порівняльний аналіз зовнішньої політики щодо Латинської Америки, подано докладний аналіз впливу зовнішньополітичного курсу США, з'ясовано основні чинники формування нової зовнішньої політики США щодо Латинської Америки. Предметом аналізу є зовнішньополітична стратегія США як діяльність держави, що спрямована на включення Латинської Америки в процес формування вигідної моделі міжнародних відносин і включає постанову довгочасних цілей і довгострокового планування з урахуванням співвідношення застосування в просторі і в часі необхідних ресурсів, як діяльність американської держави, що спрямована на визначення та досягнення довгострокових цілей у регіоні за допомогою відповідних засобів.

Ключові слова: Латинська Америка, зовнішня політика США, регіональна безпека, стратегія національної безпеки, трансформація.

1. Вступ

Аналіз еволюції латиноамериканської політики США є актуальними для вивчення закономірностей нової парадигми безпеки в латиноамериканському регіоні. Чимало явищ, що відбуваються нині в нашій країні, можуть бути зрозумілими лише за допомогою співставлення з процесами в інших державах, особливо в тих, які стикаються з проблемою забезпечення політичної стабільності, підвищення власного міжнародного авторитету і забезпечення зовнішньої безпеки, визначення основних параметрів економічного і соціального розвитку в перехідний період.

Аналіз концептуальних основ зовнішньої політики США у стані гострої системної кризи є актуальним. Незважаючи на зміну з приходом демократичної адміністрації Б. Обама підходів до вирішення ключових зовнішньополітичних проблем, вивчення «імперської зовнішньої політики» Президента США є актуальним в довгостроковій перспективі. А. Шлезінгер у праці «Цикли американської історії» сформулював принцип «циклічності» зовнішньої політики США. Політика характеризувалася системною кризою ідеології зовнішньої політики, «імперським президентством», кризою еліт, феноменом клану Бушів. Ідеологія зовнішньої політики Дж. Буш-мол мала «неоконсервативний» характер, послідовно змінила декілька етапів розвитку від «реалізму» через політику «крайнього неоконсерватизму» до прагматизму. Політика мала вплив на той набір інструментів і доктрин, якими США користувалися в країнах Латинської Америки.

Протягом 2001–2009 рр. уряд Дж. Буш-мол прийняв низку заходів, спрямованих на фактичний демонтаж системи міжнародного права і міжнародних інститутів, що склалися після Другої світової війни. Це призвело до наслідків у різних сферах: економічній, політичній, військовій.

Аналіз фундаментальних змін зовнішньої політики країни за Б. Обама допомагає зрозуміти причини і механізми зазначених процесів, а також розробити концепцію реагування на них з боку країн Латинської Америки.

Криза ідеології зовнішньої політики США виявила незначний рівень ефективності, нереалістичність однобічних, «неоконсервативних» підходів до вирішення основних латиноамериканських проблем, наприклад, міжнародний тероризм і екстремізм, бідність, нерозповсюдження ядерної зброї і забезпечення безпеки окремих країн і регіонів. Спроби «експорту демократії», «будівництва держав», силового вирішення міжнародних конфліктів, «просування» американської стратегії призвели до падіння рівня впливу США. Залишається невирішеною завдання подолання кризи американських політичних еліт. Тому актуальність запропонованих підходів до вивчення моделей прийняття зовнішньополітичних рішень у США зберігається. Еволюція латиноамериканської політики США досліджується в працях таких авторів як: З. Бжезинського, І. Валерстайна, Г. Моргентау, С. Хантінгтона; аналіз основних ідеологічних принципів формування політики США Дж. Буш-мол в працях А. Вейсмана, Дж. Д. Мура, А. Робертса; теорії «політичного реалізму» у відносинах з країнами Латинської Америки в працях Г. Моргентау, Г. Кіссінджера; теорії міжнародних відносин в працях С. Хантінгтона, К. Райса, А. В. Торкунова. Вітчизняні дослідження проблематики слід в працях Н. М. Веселої, М. В. Засядько, Є. Є. Камінського, В. П. Кириченка, О. І. Ковальової, А. І. Кудряченка, Л. П. Неліної, М. М. Рижкова, І. А. Хижняка, О. В. Потехіна, С. В. Кононенко, С. В. Толстова, О. В. Сушка, М. М. Храмова та інших.

2. Методи дослідження

Для вирішення завдань, поставлених у статті, переважно були використані такі наукові методи: загальнонаукові — описовий, герменевтико-політологічний, системний, структурно-функціональний, компаративний, інституційно-порівняльний; загальнологічні — емпіричний, статистичний, прогностичного моделювання та аналізу; спеціальні методи політології. Перевага надавалася методу політико-системного аналізу, за допомогою якого було виявлено спільні та відмінні характеристики базових складових стратегій «м'якої сили», що відображають існуючі політичні, суспільні, інформаційні та інші виклики для міжнародних відносин та глобального розвитку. Для емпіричного дослідження було використано фактологічну базу, яку склали дані експертного опитування українських фахівців-політологів. Праксеологічний та системний методи застосовувались під час аналізу системи відносин в регіоні за чотирма осями: США — латиноамериканські країни, США — зовнішньорегіональні потуги, а також відносини між карибськими країнами. Також використовувались функціональний та загальноісторичний методи. Методи аналізу і синтезу дозволили дослідити особливості зовнішньої політики США в латиноамериканському регіоні. Задля реалізації цих методів застосовувались такі методологічні прийоми як аналогія, порівняння, узагальнення та екстраполяція. При виявленні ознак інерційності в зовнішній політиці США на глобальному та регіональному рівнях застосовувався діахронічний аналіз. Метод аналізу ситуації (вивчення документів, порівняння тощо) використовувався для дослідження міжнародно-політичних процесів у латиноамериканському регіоні, експлікативні методи (зокрема, контент-аналіз) — для аналізу документів та промов високопосадовців, що в свою чергу допомогло виявити та окреслити тенденції в зовнішній політиці країн регіону.

3. Результати

Метою статті є розкриття еволюції концептуальних засад, практичної політики США та латиноамериканських держав щодо забезпечення національних інтересів.

Особливості в міжнародних відносинах країн Латинської Америки і Карибського басейну за перше десятиліття ХХІ ст. стали: падіння престижу і впливу США в регіоні; розвиток латиноамериканських і карибських інституційних структур і схем регіональної взаємодії; починаючи приблизно з 2005 р. економічне зростання ведучих латиноамериканських держав на чолі

з Бразилією. Це свідчило про посилення їх міжнародного економічного і політичного значення. На цьому тлі поширювалися відносини країн ЛАКБ за межами регіону [1, с. 11].

Падіння престижу і впливу США стало результатом тривалого втручання Сполучених Штатів у внутрішні справи країн ЛАКБ, ігнорування ними їхніх законних нестатків і інтересів, спроб нав'язування їм своєї моделі економічного, політичного і культурного розвитку, пошуку багатьма з них власної економічної моделі з визначальною участю держави у вирішенні соціальних проблем. Фактором, що зменшив можливість США оперативного втручати-ся в справи своїх сусідів, стало економічне зростання країн Південно-Східної Азії, у першу чергу — Китаю, що забезпечило практично всім країнам ЛАКБ можливість взаємодії на альтернативних ринках.

Подіями, що наприкінці ХХ- на початку ХХІ ст. визначили початок кінця епохи «сфери впливу» Вашингтона, стали осуд переважною більшістю країн ЛАКБ військової акції США і НАТО в Югославії, відмовлення ведучих держав регіону підтримати вторгнення військ США в Ірак у 2003 р. і провал планів США по створенню «Всеамериканської зони вільної торгівлі» (АЛКА) у 2005 р. На цьому тлі цілком органічно виглядала поява в регіоні «лівих» урядів антиамериканської орієнтації («боліваріанських») на чолі з венесуельським. Внаслідок цього відбулася фрагментація латиноамериканського курсу США, що намагався знайти підтримку серед деяких урядів, які підтримували «панамериканську ідею» [2, с. 438].

Провал спроби США сформуванню під своєю егідою міцну антитерористичну коаліцію позначився практично відразу ж після терактів 11 вересня 2001 р., незважаючи на те що всі латиноамериканські країни (включаючи Венесуелу і Кубу) висловили Вашингтону свої співчуття в зв'язку з цими подіями. На засіданні Консультативної наради міністрів закордонних справ ОАД з ініціативи Бразилії було вирішено «реанімувати» Міжамериканський договір про взаємну допомогу (Пакт Ріо-де-Жанейро) у редакції 1947 р.

На тій же нараді було прийняте рішення про створення спеціальної комісії ОАД для створення міжамериканської антитерористичної конвенції. Латиноамериканські держави (Чилі, Бразилія, Мексика, Аргентина) у висловили надію, що визначення поняття «тероризм» у між-американській конвенції допоможе потім міжнародному співтовариству виробити відповідне визначення в рамках ООН. Однак буквально вже наступного дня після початку роботи комісії Держдепартамент заявив про небажання США брати участь у виробленні такого визначення. Міжамериканська антитерористична конвенція як Бриджтаунська конвенція (2002 р.) була прийнята без визначення про генезис і характер цього явища, його зв'язку з конкретними проблемами регіону [3, с. 56].

Можливість розширювального трактування поняття «тероризм» у міжамериканській конвенції зміцнила підозри деяких країн ЛАКБ щодо можливості втручання США під при-водом боротьби з тероризмом у їхні внутрішні справи. Це стосувалося тих «уразливих» точок на карті Латинської Америки, де ситуація не повністю контролювалася урядами відповідних країн. Наприклад, район «потрійного кордону» між Аргентиною, Бразилією і Парагваєм по-близу від м. Фос-де-Ігуасу) або стратегічно важливих для інтересів США ареалів, напри-клад, зона Панамського каналу, бурові установки в Карибському морі, район американо-мексиканського кордону. Згодом, у найбільших країнах регіону зростав рівень побоювання за суверенітет за свої природні багатства. Наприклад, великі райони лісового масиву Амазонії, район «потрійного кордону» між Бразилією, Венесуелою і Колумбією на північному заході Бразилії. Внаслідок цього, в перше десятиліття ХХІ ст. з'явилися доктрини і концепції без-пеки, наприклад в Перу у 2005 р., Бразилії у 2008 р., зростали військові бюджети ведучих країн регіону.

У війні з «новим тероризмом» уряди США спиралися на силові підходи, порушували принципи суверенітету і невтручання у внутрішні справи, які є традиційними пріоритетами в латиноамериканських країнах. Очікувалося лише технічне співробітництво, які не стосова-лися глибинних шарів проблеми. Проте існуючі в Латинській Америці доктрини і концепції

безпеки трактували міжнародний тероризм і пов'язані з ним проблеми наркотрафіку й злочинності як комплексні і довгострокові явища. Розходження в базисних підходах доктрини міжамериканської безпеки «двох Америк» до поняття «регіональна безпека» не сприяли виробленню ними загальної стратегії щодо нових загроз безпеки на початку нового сторіччя. В країнах Латинської Америки до наукового обігу уведено поняття «мультиплікативна безпека» [4, с. 56].

Ініціатива створення «Всеамериканської зони вільної торгівлі», в іспаномовній аббревіатурі — АЛКА, була висунута Дж. Буш-старшим. Вона активно пропагувалася президентами Б. Клінтоном, Дж. Буш-молодшим. Вона перекреслила надії США відновити в новому столітті ідею «панамериканської солідарності і співробітництва». Ідея об'єднати до 2005 р. у рамках єдиної зони вільної торгівлі (ЗВТ) 34 країни Західної півкулі (крім Куби), «від Аляски до Вогненної Землі», наштовхнулася на небажання латиноамериканців жертвувати власними інтересами в обмін на розмиті обіцянки Вашингтона, на неготовність США втілити в реальність намічені ними ж самими контури єдиного економічного простору. Блок НАФТА, усупереч намірові США, так і не відбувся як центр, навколо якого повинна була формуватися єдина ЗВТ країн Західної півкулі, залишившись «північноамериканським проектом». Інтеграційна стратегія на півдні континенту змушувала задуматися про висування Бразилії в якості нової доцентрової сили в масштабах усієї Південної Америки.

Провал ідеї АЛКА виявився підтвердженням утрати Сполученими Штатами перспективного бачення нових процесів, що протікали в постбіполярному світі, наслідком необґрунтованої впевненості в вплив єдиної наддержави. Впевненість відбилася в діяльності урядів США на Близькому і Середньому Сході, в Афганістані, Іраку. Наслідком став неприкритий латиноамериканський напрямок зовнішньої політики.

Особливою напруженістю в цей період відрізнялися американо-бразильські торгово-економічні відносини, які сконцентрували масу проблем, що нагромадилися між двома Америками в торгівельно-економічній і фінансовій сферах.

Очолюючи з листопаду 2002 р. переговорний процес по створенню АЛКА, США і Бразилія так і не змогли виробити до кінця 2005 р. такий договір, що влаштовував би всіх потенційних учасників. Неурегульовані проблеми у відносинах двох найбільших країн і двох найбільших економік Західної півкулі унеможливили об'єднання ринків Півночі і Півдня Американського континенту.

Бразилія, як і інші держави-члени МЕРКОСУР, виступала проти субсидування США свого сільського господарства, тарифних і нетарифних обмежень на продукцію (квотування, норми, обвинувачення в «екологічному» або «соціальному» демпінгу). Залишалися неурегульованими питання патентної політики, державного замовлення, забезпечення соціальних прав. Високі мита на бразильський етанол на ринку США унеможливили створення між двома країнами «етанолового альянсу», обмеживши перспективи співробітництва США і Бразилії в сфері «нетрадиційної» енергетики [5, с. 361].

У 2009 р. Бразилія займала 1-і місце у світі за експортом етанолу, пального, виробленого з органічних матеріалів, а США — з його виробництва. Однак бразильський етанол з переробки маніоки і цукрового очерету був дешевшим. Це підвищувало його конкурентноздатність на світових ринках.

Після проекту АЛКА США погодилися на угоди про ЗВТ з окремими державами регіону, а саме з Чилі, Колумбією, Перу, державами Центральної Америки і Домініканською Республікою.

Чилі з усіх держав Південної Америки має найрозгалуженішу мережу угод про ЗВТ, що охоплює 23 держави Північної і Південної Америки, Європи й Азії.

Зростання рівня товарообігу країн Тихоокеанського узбережжя — Чилі і Перу з країнами АТР, насамперед з Китаєм, почав поступово перетворювати ринок США як «в один серед

інших». Це знижувало можливість впливу США на ситуацію в південноамериканських країнах. Знаменною подією 2010 р. став вихід КНР на перше місце з товарообігу Бразилії.

Сполучені Штати не змогли протиставити конструктивні рішення процесу «лівого повороту», що поступово охоплював латиноамериканські країни.

З часу перемоги на президентських виборах у Венесуелі харизматичного полковника Уго Чавеса (1998 р.) уряду «лівої» орієнтації, але з різним ступенем радикальності, стали приходити до влади в Бразилії (2002 р.), Аргентині (2003р.), Уругваєві (2005р.), Чилі (2006р.), Болівії (2005), Еквадору (2006р.), Нікарагуа (2006 р.), Гондурасі (2007 р.), Парагваї (2009 р.) Свідченням розгубленості Держдепартаменту в цьому питанні стали, наприклад, кількаразові звертання США до президента Бразилії Луїса Інасіо Луле да Сілва з проханням «вплинути» на антиамериканську риторику представників радикального крила «лівого повороту». Процес цього «повороту» був продиктований зростанням рівня національної самосвідомості народів Латинської Америки, результатом їхнього розчарування в проекті АЛБА, в неоліберальній моделі розвитку урядів майже всіх країн регіону на початку 1990-х років.

Глобальна економічна криза, що вибухнула наприкінці 2008 р., ще чіткіше визначила пороки застосування «транснаціональної» моделі необмеженого лібералізму до латиноамериканської конкретики. Сильніше він ударив по тим країнам, що були найбільше тісно прив'язані до ринку США (Мексика в рамках НАФТА), зачепивши лише дотично ті, які вчасно скорегували принципи економічного лібералізму, доповнивши їх елементами державного регулювання (Бразилія, Чилі). Криза негативно відбилася на країнах, що односторонньо залежали від експорту вуглекисної сировини (Венесуела). Це зменшило потенціал їхнього впливу на внутрішнє і зовнішнє середовище, «початок кінця» «лівого повороту» через поразку лівих сил на виборах у Панамі — 2009 р., у Чилі — 2010 р., скинення «лівого» президента М. Селайя в Гондурасі — 2009 р., спроба скинення президента К. Корреа в Еквадорі — 2010 р., втрату У. Чавесом майже мільйону виборців на парламентських виборах у Венесуелі в лютому 2010 р. [6, с. 89].

Латиноамериканська політика адміністрації Б. Обама оцінювалася експертами як недостатньо ефективна: негативна позиція Мексики і Чилі (у той момент — непостійних членів Ради Безпеки ООН) щодо планів США здійснити збройне вторгнення до Іраку; «ліва хвиля» у Латинській Америці (Венесуела, Бразилія, Аргентина, Уругвай, Болівія, Гондурас, Чилі, Нікарагуа, Еквадор, Парагвай, Сальвадор) і отримання влади антиамериканськими режимами на чолі з президентом Венесуели У. Чавесом, непримиренним критиком політики США; відмова латиноамериканських країн підтримати план США із створення зони вільної торгівлі «від Аляски до Вогненної Землі» (проект АЛКА); загострення проблеми нелегальної міграції в США з Мексики, центральноамериканських, карибських країн; неефективний вплив на регіональну дипломатію, невдачі стратегії повного усунення колумбійських і мексиканських наркокартелів, які постачали наркотики на американський ринок; посилення економічних і політичних позицій у латиноамериканському регіоні стратегічних конкурентів США, наприклад, Китаю; зростання рівня самостійності провідних країн ЛАКБ на міжнародній арені, їх прагнення розмовляти з США «на рівних»; не вдалося подолати торгівлю наркотиками за умови невдалої діяльності управління з боротьби з наркотиками та міністерства фінансів, розповсюджені насильницькі злочини, ерозії демократії у Венесуелі, неефективної ролі спеціального посланника для регіону віце-президента Джо Байдена, Обама продовжив політику Буша з проведення двосторонніх угод про вільну торгівлю, проте, внаслідок схвалення угоди з Колумбією і Панамою в 2011 р. ЛАКБ поділася на дві економічні групи. З одного боку, в основному в Карибському басейні і на тихоокеанському узбережжі, були 11 країн регіону, які мали угоди про вільну торгівлю зі США — Чилі, Колумбія, Мексика і Перу.

4. Висновки

Заходи США у той період можна було б вважати стереотипними, за винятком, мабуть, лише одного: своєрідного «напіввизнання» ними нової регіональної відповідальності Бразилії. Уряд США як і раніше визначав пріоритети у відносинах з привілейованими союзниками, наприклад, Колумбією і демонстрацію грубої сили через посилення військової присутності, відтворення 4-го флоту для операцій у Південній Атлантиці. Однак у нових історичних умовах ці заходи виявилися неефективними та небезпечними. На той час не були вирішені питання у відносинах із країнами цього регіону, наприклад, проблема незаконної міграції з Мексики, країн Центральної Америки і Карибського субрегіону, боротьба з наркотиками на ринку США, що надходили з Мексики, Колумбії, Болівії і Перу, затягування ратифікації угоди про створення ЗВТ із Колумбією.

Перспективи подальших досліджень. Важливим є дослідження стратегій зовнішньої політики США в ЛАКБ, прогнозування складових «м'якої сили» у зовнішній політиці США з метою забезпечення геополітичних стратегічних позицій США.

5. Список літератури:

1. Ortega P., Gómez J.S. (2010), Militarismo en América Latina, en «Quadern per a la Solidaritat», n. 39, Justicia i Pau, Barcelona, disponible en http://www.CentredeLas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf [Abril], Actualización sitio web 30 abril 2011.
2. Palazuelos E. (2008), Exportaciones de energía y capacidad de integración regional de América Latina, en Palazuelos E. (dir.), El petróleo y el gas en la geoestrategia mundial, Ediciones Akal, Madrid, pp. 409–438.
3. Páramo P. (2010), Honduras y la mala hora de América Latina, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 115–124.
4. Omar V. (2011), Balance y desafíos de las izquierdas continentales, en «Nueva Sociedad», n. 234, pp. 46–59.
5. Romano S.M. (2010), Democracia liberal y seguridad nacional en el gobierno estadounidense: continuidades y rupturas, en Gandasegui M. A. (Hijo), Castillo D. (compiladores), Estados Unidos: la crisis sistémica y las nuevas condiciones de legitimación, Clacso y Siglo XXI Editores, México, pp. 360–384.
6. Romero C. A. (2010), Las secuelas regionales de la crisis en Honduras, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 85–99.
7. Serbin A. (2009), América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa?, en «Nueva Sociedad», n. 219, pp. 145–156.
8. Tokatlian, J.G. (2010), Una tentación imperial que aún no ha cedido, disponible en http://www.clarin.com/mundo/tentacion-imperial-cedido_0_381561947.html, [Agosto 2011] Actualización sitio web 25 septiembre de 2011.

References:

1. Ortega P., Gómez J.S. (2010), Militarismo en América Latina, en «Quadern per a la Solidaritat», n. 39, Justicia i Pau, Barcelona, disponible en http://www.CentredeLas.org/attachments/663_Militarisme%20a%20America%20Latina_cat.pdf [Abril], Actualización sitio web 30 abril 2011.
2. Palazuelos E. (2008), Exportaciones de energía y capacidad de integración regional de América Latina, en Palazuelos E. (dir.), El petróleo y el gas en la geoestrategia mundial, Ediciones Akal, Madrid, pp. 409–438.
3. Páramo P. (2010), Honduras y la mala hora de América Latina, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 115–124.

4. Omar V. (2011), Balance y desafíos de las izquierdas continentales, en «Nueva Sociedad», n. 234, pp. 46–59.
5. Romano S.M. (2010), Democracia liberal y seguridad nacional en el gobierno estadounidense: continuidades y rupturas, en Gandasegui M. A. (Hijo), Castillo D. (compiladores), Estados Unidos: la crisis sistémica y las nuevas condiciones de legitimación, Clacso y Siglo XXI Editores, México, pp. 360–384.
6. Romero C. A. (2010), Las secuelas regionales de la crisis en Honduras, en «Nueva Sociedad», n. 226, pp. 85–99.
7. Serbin A. (2009), América del Sur en un mundo multipolar: ¿es la Unasur la alternativa?, en «Nueva Sociedad», n. 219, pp. 145–156.
8. Tokatlian, J.G. (2010), Una tentación imperial que aún no ha cedido, disponible en http://www.clarin.com/mundo/tentacion-imperial-cedido_0_381561947.html, [Agosto 2011] Actualización sitio web 25 septiembre de 2011.